

**The Abraham and Millie Arbesfeld
Kollel & Midreshet Yom Rishon**
Sunday Morning Learning Programs for Men and Women

W W W.KOLLELYOMRISHON.ORG
W W W.MIDRESHETYOMRISHON.ORG

**ISRAEL: PAST, PRESENT
AND FUTURE**

Series Sponsored by Dina & David Steinberg (NMLS# 67325) and
Summit Funding, Your Mortgage Professionals (NMLS #52081 / 301151)
in memory of Samuel Ehrenhalt a"h

*Excavating Ancient Jerusalem:
Implications for
Tanach and Halacha*

Rabbi Kenneth Brander
April 26, 2015 • ז' אייר תשע"ה

Brief History of Jerusalem and the Temple Mount

All dates are approximate

- 1000 bce- King David captures Jerusalem from Jebusite inhabitants
- 950 bce- King Solomon builds First Temple
- 701 bce- King Hezekiah fortifies Jerusalem
- 586 bce- Babylonia destroys Temple
- 516 bce- Jews return from exile, second Temple built
- 332 bce- Macedonia- Alexander the Great conquers Jerusalem
- 301 bce -Egyptian Greek- Ptolmey grant Jews of Jerusalem autonomy
- 167 bce- Syrian Greek- Antiochus IV outlaws practice of Judaism & desecrates Temple
- 164 bce- Jews- Hasmonean Maccabees recapture Jerusalem
- 37 bce - Herod rules in Jerusalem
- 19 bce - Herod finish Temple expansion and refurbishing
- 66 ce- Jewish Revolt again Rome
- 70 ce- Rome- Jerusalem captured by Romans, Temple destroyed, Jerusalem burned
- 132 ce- Bar Kokhbah revolt, Jerusalem regained for a few short years
- 135 ce- Rome recaptures city, name changed to Aelia Capitolina
- 324 ce- Byzantium- Jerusalem comes under Byzantine rule, Jews forbidden to enter city
- 361 ce- Julian the Apostate, non Christian, grants Jews autonomy over the Temple Mount
- 363ce- Christian rule re-established, Jews expelled
- 614-617 ce- Persia- Persian conquest of Jerusalem, Jews given control over the Temple Mount
- 629 ce- Byzantium- Byzantine ruler recaptures city, Jews expelled
- 638 ce- Syria- Syrian Ommayad Moslems capture city, 70 Jewish families allowed to return,
- 660-691 ce- Dome of the Rock built
- 750 ce- Persia(Iran)- Abbasid Moslems from Baghdad capture city, poverty widespread
- 787 ce- Egypt- Jerusalem comes under Egyptian Moslem rule, Jews persecuted
- 969 ce- Egyptian Fatimids rule Jerusalem,
- 1033- Earthquake leaves much of the city in ruins
- 1099- French and German Christian Crusaders capture Jerusalem, Jews massacred
- 1187- Egypt-Syria- Saladin (Moslem), founder of the Ayyubid dynasty, captures the city, Jews return
- 1229- Jerusalem becomes a Christian city, under the influence Frederick II of Germany, Jews expelled
- 1244- Mongolia- Mongolian Tartars invade Jerusalem
- 1250- Egypt- Egyptian Moslem Mamaluks capture city, Jews taxed heavily
- 1516- Turkey- Ottoman Turks control the city, Jews subjected to many indignities and difficulties
- 1799 France- Napoleon marches by Jerusalem
- 1831- Egypt- Jerusalem captured by Mohammed Ali of Egypt
- 1840- Turkey- Ottoman Turkish rule restored
- 1914-World War I
- 1917- War ends, British Mandate established,
- 1948- War of Independence, Old City and Temple Mount captured by Jordan, Jewish sites desecrated
- 1967- Six Day War, Jerusalem united

1. Middot 1:3 – Points of Entry into the Beit Hamikdash

חמשה שערים היו להר הבית שני שערי חולדה מן הדרום משמשין כניסה ויציאה קיפונוס מן המערב משמש כניסה ויציאה טדי מן הצפון לא היה משמש כלום שער המזרחי עליו שושן הבירה צורה שבו כהן גדול השורף את הפרה ופרה וכל מסעדיה יוצאים להר המשחה:

כל הנכנסין להר הבית נכנסין דרך ימין ומקיפין ויוצאין דרך שמאל חוץ ממנו שאירעו דבר שהוא מקיף לשמאל מה לך מקיף לשמאל שאני אבל השוכן בבית הזה ינחמד שאני מנודה השוכן בבית הזה יתן בלבם ויקרבוך דברי רבי מאיר אמר לו רבי יוסי עשיתן כאילו עברו עליו את הדין אלא השוכן בבית הזה יתן בלבך ותשמע לדברי חבריך ויקרבוך:

2. Southern Wall Facts

Rosh Hashana 31a – Migration of the Sanhedrin

וכנגדן גלתה סנהדרין, מגמרא: מלשכת הגזית לחנות, ומחנות לירושלים, ומירושלים ליבנה, ומיבנה לאושא, ומאושא ליבנה, ומיבנה לאושא, ומאושא לשפרעם, ומשפרעם לבית שערים, ומבית שערים לצפורי, ומצפורי לטבריא.

Times of Israel

Gold treasure trove unearthed at base of Temple Mount: Byzantine-era coins and unique menorah medallion found by Hebrew University archaeologists at site abutting Southern Wall
BY ILAN BEN ZION September 9, 2013,

3. Middot 2:3 – Temple Remnants

לפנים ממנו, סורג גבוה עשרה טפחים. ושלוש עשרה פרצות היו בו, שפרצום מלכי יוון; וחזרו וגדרום, וגזרו כנגדן שלוש עשרה השתחויות. לפנים ממנו, החיל גבוה עשר אמות.

4. The Writings of Flavius Josephus Antiquities of the Jews: Book 15 - Chapter 11 paragraph 5

In the midst of which, and not far from it, was the second, to be gone up to by a few steps: this was encompassed by a stone wall for a partition, with an inscription, which forbade any foreigner to go in under pain of death.

5. Water for Mikvaot – Cisterns on the Temple

Shekalim 4:2

פרה, ושעיר המשתלח, ולשון של זהורית--באין מתרומת הלשכה. כבש פרה, וכבש שעיר המשתלח, ולשון שבין קרניו, ואמת המים, וחומת העיר ומגדלותיה, וכל צורכי העיר

Yadayim 4:7

אומרין צדוקיין, קובלין אנו עליכם פרושים: שאתם מטהרין את הניצוק. אומרין פרושין, קובלין אנו עליכם צדוקיין: שאתם מטהרין את אמת המים הבאה מבית הקברות.

6. Sukkah 5:5

אין פוחתין מעשרים ואחת תקיעות במקדש ואין מוסיפין על ארבעים ושמונה בכל יום היו שם עשרים ואחת תקיעות במקדש שלש לפתיחת שערים ותשע לתמיד של שחר ותשע לתמיד של בין הערבים ובמוספין היו מוסיפין עוד תשע ובערב שבת היו מוסיפין עוד שש שלש להבטיל העם ממלאכה ושלש להבדיל בין קודש לחול ערב שבת שבתוך החג היו שם ארבעים ושמונה שלש לפתיחת שערים שלש לשער העליון ושלש לשער התחתון ושלש למלוי המים ושלש על גבי מזבח תשע לתמיד של שחר ותשע לתמיד של בין הערבים ותשע למוספין שלש להבטיל את העם מן המלאכה ושלש להבדיל בין קודש לחול:

7. Shabbat 35b

תנא דבי רבי ישמעאל, שש תקיעות תוקעין ערב שבת: התחיל לתקוע תקיעה ראשונה - נמנעו העומדים בשדה מלעדור ומלחרוש ומלעשות כל מלאכה שבשדות, ואין הקרובין רשאים ליכנס עד שיבואו רחוקין ויכנסו כולם כאחד. ועדיין חנויות פתוחות ותרסין מונחין, התחיל לתקוע תקיעה שניה - נסתלקו התריסין ונעלו החנויות, ועדיין חמין מונחין על גבי כירה וקדירות מונחות על גבי כירה. התחיל לתקוע תקיעה שלישית - סילק המסלק, והטמין המטמין, והדליק המדליק. ושוהה כדי צליית דג קטן, או כדי להדביק פת בתנור, ותוקע ומריע ותוקע ושובת.

8. Vayikra 12

א וַיֹּדְבֶר ה', אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר. ב דִּבֶּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, לֵאמֹר, אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ, וַיֵּלֶד זָכָר--וְטָמְאָה שְׁבַע יָמִים, כִּימֵי נִדַת דְּוֹתָהּ טָמְאָה. ג וּבַיּוֹם, הַשְּׁמִינִי, יִמּוֹל, בָּשָׂר עָרְלָתוֹ. ד וּשְׁלֹשִׁים יוֹם וּשְׁלֹשֶׁת יָמִים, תֵּשֵׁב בְּדָמֵי טְהָרָה; בְּכָל-קֹדֶשׁ לֹא-תִגַּע, וְאֶל-הַמִּקְדָּשׁ לֹא תָבֹא, עַד-מִלֵּאת, יָמֵי טְהָרָה. ה וְאִם-נִקְבָּה תֵּלֵד, וְטָמְאָה שְׁבַע יָמִים; וְשָׁשִׁים יוֹם וְשָׁשֶׁת יָמִים, תֵּשֵׁב עַל-דָּמֵי טְהָרָה. ו וּבְמִלֵּאת יָמֵי טְהָרָה, לִבָּן אוֹ לְבַת, תָּבִיא כָּבֶשׂ בֶּן-שָׁנָתוֹ לְעֹלָה, וּבֶן-יוֹנָה אוֹ-תֵר לְחֹטָאת--אֶל-פֶּתַח אֹהֶל-מוֹעֵד, אֶל-הַפֶּה. ז וְהִקְרִיבוּ לִפְנֵי יְהוָה, וּכְפָר עָלֶיהָ, וְטָהָרָה, מִמֶּקֶר דָּמֶיהָ: זֹאת תֹּוֹרַת הַיֵּלֶדֶת, לְזָכָר אוֹ לְנִקְבָּה. ח וְאִם-לֹא תִמָּצֵא יָדָהּ, דֵּי שָׁה--וְלִקְחָה שְׁתֵּי-תֵרִים אוֹ שְׁנֵי בָנֵי יוֹנָה, אֶחָד לְעֹלָה וְאֶחָד לְחֹטָאת; וּכְפָר עָלֶיהָ הַפֶּה, וְטָהָרָה.

9. Josephus War of the Jews Book 6 Chap. 8, 9 – Hiding in the caverns

So they now left these towers of themselves, or rather they were ejected out of them by God himself, and fled immediately to that valley which was under Siloam, where they again recovered themselves out of the dread they were in for a while, and ran violently against that part of the Roman wall which lay on that side; but as their courage was too much depressed to make their attacks with sufficient force, and their power was now broken with fear and affliction, they were repulsed by the guards, and dispersing themselves at distances from each other, went down into the subterranean caverns....

while others were so greedy of gain, that they would go in among the dead bodies that lay on heaps, and tread upon them; for a great deal of treasure was found in these caverns,

Ancient Escape Hatch Found in Israel

By AMY TEIBEL

The Associated Press

Monday, September 10, 2007; 1:42 AM

JERUSALEM -- Under threat from Romans ransacking Jerusalem 2,000 years ago, many of the city's Jewish residents crowded into an underground drainage channel to hide and later flee the chaos through Jerusalem's southern end.

The ancient tunnel was recently discovered buried beneath rubble, a monument to one of the great dramatic scenes of the destruction of the Second Temple in the year 70 A.D.

The channel was dug beneath what would become the main road of Jerusalem, the archaeology dig's directors, Ronny Reich of the University of Haifa and Eli Shukron of the [Israel](#) Antiquities Authority, said Sunday. Shukron said excavators looking for the road happened upon a small drainage channel that led them to the discovery of the massive tunnel two weeks ago.

"We were looking for the road and suddenly we discovered it," Shukron said. "And the first thing we said was, 'Wow.'"

The walls of the tunnel _ made of ashlar stones 3 feet deep _ reach a height of 10 feet in some places and are covered by heavy stone slabs that were the road's paving stones, Shukron said. Several manholes are visible, and portions of the original plastering remain, he said.

Pottery shards, vessel fragments and coins from the end of the Second Temple period were also discovered inside the channel, attesting to its age, Reich said.

The discovery of the drainage channel was momentous in itself, a sign of how the city's rulers looked out for the welfare of their citizens by developing an infrastructure that drained the rainfall and prevented flooding, Reich said.

The discovery "shows you planning on a grand scale, unlike other cities in the ancient Near East," said Joe Zias, an expert in the Second Temple period who was not involved in the dig.

But what makes the channel doubly significant is its role as an escape hatch for Jews desperate to flee the conquering Romans, the dig's directors said.

The Second Temple was the center of Jewish worship during the second Jewish Commonwealth, which spanned the six centuries preceding the Roman conquest of Jerusalem. Its expansion was the most famous construction project of Herod, the Jewish proxy ruler of the Holy Land under imperial Roman occupation from 37 B.C.

As Jerusalem was being conquered by the Romans in 70 A.D., numerous people took shelter in the drainage channel and lived inside it until they fled Jerusalem through its southern end, the historian Josephus Flavius wrote in "The War of the Jews."

"It was a place where people hid and fled to from burning, destroyed Jerusalem," Shukron said.

Tens of thousands of people lived in Jerusalem at the time, but it is not clear how many used the channel to escape, he said.

About 100 yards of the channel have been uncovered so far. Reich estimates its total length will reach more than a half-mile, stretching north from the Shiloah Pool at Jerusalem's southern end to the disputed holy shrine known to Jews as Temple Mount and to Muslims as the Al Aqsa Mosque compound. The shrine is the site of the two biblical Jewish temples.

Archeologists think the tunnel leads to the Kidron River, which empties into the Dead Sea.

© 2007 The Associated Press

10. Chizkiyahu & the Assyrians- Isaiah Chapter 22

ט וְאֵת בְּקִיעֵי עִיר-דָּוִד רְאִיתֶם כִּי-רַבּוֹ וְתִקְבְּצוּ אֶת-מִי הַבִּרְכָּה הַתַּחְתּוֹנָה: י וְאֶת-בְּתֵי יְרוּשָׁלַם סִפְרִתֶם וְתִתְּצוּ הַבָּתִּים לְבַצֵּר הַחוּמָה: יא וּמִקְוֶה | עֲשִׂיתֶם בֵּין הַחֲמַתִּים לְמִי הַבִּרְכָּה הַיְשָׁנָה וְלֹא הִבִּטְתֶּם אֶל-עֲשִׂיהָ וַיִּצְרָה מֶרְחֹק לֹא רְאִיתֶם:

9. You have seen also the breaches of the city of David, that they are many; and you gathered together the waters of the lower pool. 10. And you have counted the houses of Jerusalem, and the houses that you have broken down to fortify the wall. 11. You made also a pond between the two walls for the water of the old pool; but you have not looked to Him who made it, nor did you see Him who fashioned it long ago.

11. Nechemya Chap. 3

ח על-יְדוֹ הַחֲזִיק, עֲזִיאל בֶּן-חַרְהִיָּה צוּרָפִים וְעַל-יְדוֹ הַחֲזִיק, חֲנַנְיָה בֶּן-הַרְקָחִים; וַיַּעֲזְבוּ, יְרוּשָׁלַם, עַד, הַחוּמָה הַרְחֵבָה .

8. Next unto him repaired Uzziel the son of Harhaiah, goldsmiths. And next unto him repaired Hananiah one of the perfumers, and they restored Jerusalem even unto the broad wall.

12. Divrei Hayamim II, Chap. 32

א אַחֲרֵי הַדְּבָרִים וְהָאֻמָּת הָאֵלֶּה, בָּא סִנְחָרִיב מֶלֶךְ-אַשּׁוּר; וַיָּבֹא בִיהוּדָה, וַיַּחֲנוּ עַל-הָעָרִים הַבְּצֻרוֹת, וַיֹּאמְרוּ, לְבַקְעֵם אֵלָיו. ב וַיֵּרָא, יְחִזְקִיָּהוּ, כִּי-בָא, סִנְחָרִיב; וּפָנָיו, לְמַלְחָמָה עַל-יְרוּשָׁלַם. ג וַיֹּעֲצֶה, עִם-שָׂרָיו וְגִבּוֹרָיו, לְסָתוֹם אֶת-מִימֵי הָעֵינֹת, אֲשֶׁר מִחוּץ לָעִיר; וַיַּעֲזְרוּהוּ. ד וַיִּקְבְּצוּ עִם-רַב--וַיִּסְתַּמּוּ אֶת-כָּל-הַמַּעֲיֵנוֹת, וְאֶת-הַנַּחַל הַשּׁוֹטֵף בְּתוֹךְ-הָאָרֶץ לֵאמֹר: לָמָּה יָבֹאוּ מַלְכֵי אַשּׁוּר, וּמִצָּאוּ מִים רַבִּים. ה וַיִּתְּחִזְקוּ וַיִּבְנוּ אֶת-כָּל-הַחוּמָה הַפְּרוּצָה וַיַּעַל עַל-הַמִּגְדָּלוֹת, וְלַחוּצָה הַחוּמָה אַחֲרֵת, וַיִּחֲזַק אֶת-הַמְּלֹאָה, עִיר דָּוִיד; וַיַּעַשׂ שְׁלַח לְרַב, וּמַגְנִים. ו וַיִּתֵּן שָׂרֵי מַלְחָמוֹת, עַל-הָעָם; וַיִּקְבְּצֵם אֵלָיו, אֶל-רְחוֹב שַׁעַר הָעִיר, וַיְדַבֵּר עַל-לִבָּבָם, לֵאמֹר. ז חֲזִקוּ וְאַמְצוּ--אֶל-תִּירְאוֹ וְאֶל-תַּחְתּוֹ מִפְּנֵי מֶלֶךְ אַשּׁוּר, וּמִלִּפְנֵי כָל-הָהֶמוֹן אֲשֶׁר-עִמּוֹ: כִּי-עִמָּנוּ רַב, מֵעַמּוֹ. ח עַמּוֹ, זָרוּעַ בָּשָׂר, וְעַמָּנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְעֶזְרָנוּ, וְלִהְיוֹת מַלְחָמָתָנוּ; וַיִּסְמְכוּ הָעָם, עַל-דְּבָרֵי יְחִזְקִיָּהוּ מֶלֶךְ-יְהוּדָה. ט אַחֲרֵי זֶה, שָׁלַח סִנְחָרִיב מֶלֶךְ-אַשּׁוּר עֲבָדָיו יְרוּשָׁלִּימָה, וְהוּא עַל-לְכִישׁ, וְכָל-מַמְשַׁלְתּוֹ עִמּוֹ--עַל-יְחִזְקִיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה, וְעַל-כָּל-יְהוּדָה אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלַם לֵאמֹר. י כֹּה אָמַר, סִנְחָרִיב מֶלֶךְ אַשּׁוּר: עַל-מָה אַתֶּם בְּטָחִים, וַיֹּשְׁבִים בְּמִצּוֹר בִּירוּשָׁלַם. יא הֲלֹא יְחִזְקִיָּהוּ, מִסִּית אֶתְכֶם, לְתֵת אֶתְכֶם, לְמוֹת בָּרָעַב וּבְצָמָא לֵאמֹר: יְהוָה אֱלֹהֵינוּ--יִצְלִינוּ, מִכָּף מֶלֶךְ אַשּׁוּר. יב הֲלֹא-הוּא, יְחִזְקִיָּהוּ, הַסִּיר אֶת-בְּמַתָּיו, וְאֶת-מִזְבְּחֹתָיו; וַיֹּאמְרוּ לִיהוּדָה וְלִירוּשָׁלַם, לֵאמֹר, לִפְנֵי מִזְבֵּחַ אֶחָד תִּשְׁתַּחֲווּ, וְעָלִיו תִּקְטִירוּ. יג הֲלֹא תִדְּעוּ, מָה עֲשִׂיתִי אֲנִי וְאַבּוֹתַי, לְכָל, עַמֵּי הָאָרְצוֹת: הִיכּוֹל יָכְלוּ, אֱלֹהֵי גוֹי הָאָרְצוֹת, לְהַצִּיל אֶת-אֲרָצָם, מִיָּד. יד מִי בְּכָל-אֱלֹהֵי הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר הִחְרִימוּ אֲבוֹתַי, אֲשֶׁר יָכּוֹל, לְהַצִּיל אֶת-עַמּוֹ מִיָּד: כִּי יוֹכַל אֱלֹהֵיכֶם, לְהַצִּיל אֶתְכֶם מִיָּד. טו וַעֲתָה אֶל-יִשְׂרָאֵל אֶתְכֶם חֲזִקִּיהוּ וְאֶל-יִסִּית אֶתְכֶם כְּזֹאת, וְאֶל-תַּאֲמִינוּ לוֹ--כִּי-לֹא יוֹכַל כָּל-אֱלֹהֵי כָל-גּוֹי וּמַמְלָכָה, לְהַצִּיל עַמּוֹ מִיָּד וּמִיָּד אֲבוֹתַי:

אף כי אלהיכם, לא-יצילו אתכם מידי. טז ועוד דברו עבדיו, על-יהוה האלהים, ועל, יחזקיהו עבדו. יז וספרים כתב--לחרף, ליהוה אלהי ישראל: ולאמר עליו לאמר, באלהי גויי הארצות אשר לא-הצילו עמם מידי--כן לא-יציל אלהי יחזקיהו עמו, מידי. יח ויקראו בקול-גדול יהודית, על-עם ירושלם אשר על-החומה, ליראם, ולבהלם--למען, ילכדו את-העיר. יט וידברו, אל-אלהי ירושלם: כעל, אלהי עמי הארץ--מעשה, ידי האדם. כ ויתפלל יחזקיהו המלך, וישעיהו בן-אמוץ הנביא--על-זאת; ויזעקו, השמים. כא וישלח יהוה, מלאך, ויכחד כל-גבור חיל ונגיד ושר, במחנה מלך אשור; וישב בבשת פנים לארצו, ויבא בית אלהיו, ומיצאו (ומיצאי) מעיו, שם הפילהו בחרב. כב וישע יהוה את-יחזקיהו ואת ישבי ירושלם, מיד סנחריב מלך-אשור--ומיד-כל; וינהלם, מסביב. כג ורבים מביאים מנחה ליהוה, לירושלם, ומגדנות, ליחזקיהו מלך יהודה; וינשא לעיני כל-הגוים, מאחרי-כן. כד בימים ההם, חלה יחזקיהו עד-למות; ויתפלל, אל-יהוה, ויאמר לו, ומופת נתן לו. כה ולא-כגמל עליו השיב יחזקיהו, פי גבה לבו; ויהי עליו קצף, ועל-יהודה וירושלם. כו ויפגע יחזקיהו בגבה לבו, הוא ויושבי ירושלם; ולא-בא עליהם קצף יהוה, בימי יחזקיהו. כז ויהי ליחזקיהו עשר וכבוד, הרבה מאד; ואצרות עשה-לו לכסף ולזהב ולאבן יקרה, ולבשמים ולמגנים, ולכל, כלי חמדה. כח ומסכנות--לתבואת דגן, ותירוש ויצהר; וארות לכל-בהמה ובהמה, ועדרים לארות. כט וערים עשה לו, ומקנה-צאן ובקר לרב: כי נתן-לו אלהים, רכוש רב מאד. ל והוא יחזקיהו, סתם את-מוצא מימי גיחון העליון, ויישרם למטה-מערבה, לעיר דויד; ויצלח יחזקיהו, בכל-מעשהו.

1 After these things, and this faithfulness, Sennacherib king of Assyria came, and entered into Judah, and encamped against the fortified cities, and thought to make a breach therein for himself. 2 And when Hezekiah saw that Sennacherib was come, and that he was purposed to fight against Jerusalem, 3 he took counsel with his princes and his mighty men to stop the waters of the fountains which were without the city; and they helped him. 4 So there was gathered much people together, and they stopped all the fountains, and the brook that flowed through the midst of the land, saying: 'Why should the kings of Assyria come, and find much water?' 5 And he took courage, and built up all the wall that was broken down, and raised it up to the towers, and another wall without, and strengthened Millo in the city of David, and made weapons and shields in abundance. 6 And he set captains of war over the people, and gathered them together to him in the broad place at the gate of the city, and spoke encouragingly to them, saying: 7 'Be strong and of good courage, be not afraid nor dismayed for the king of Assyria, nor for all the multitude that is with him; for there is a Greater with us than with him: 8 with him is an arm of flesh; but with us is the LORD our God to help us, and to fight our battles.' And the people rested themselves upon the words of Hezekiah king of Judah. 9 After this did Sennacherib king of Assyria send his servants to Jerusalem--now he was before Lachish, and all his power with him--unto Hezekiah king of Judah, and unto all Judah that were at Jerusalem, saying: 10 'Thus saith Sennacherib king of Assyria: Whereon do ye trust, that ye abide the siege in Jerusalem? 11 Doth not Hezekiah persuade you, to give you over to die by famine and by thirst, saying: The LORD our God will deliver us out of the hand of the king of Assyria? 12 Hath not the same Hezekiah taken away His high places and His altars, and commanded Judah and Jerusalem, saying: Ye shall worship before one altar, and upon it shall ye offer? 13 Know ye not what I and my fathers have done unto all the peoples of the lands? Were the gods of the nations of the lands in any wise able to deliver their land out of my hand? 14 Who was there among all the gods of those nations which my fathers utterly destroyed, that could deliver his people out of my hand, that your God should be able to deliver you out of my hand? 15 Now therefore let not Hezekiah beguile you, nor persuade you after this manner, neither believe ye him; for no god of any nation or kingdom was able to deliver his people out of my hand,

and out of the hand of my fathers; how much less shall your God deliver you out of my hand?' 16 And his servants spoke yet more against the LORD God, and against His servant Hezekiah. 17 He wrote also a letter, to taunt the LORD, the God of Israel, and to speak against Him, saying: 'As the gods of the nations of the lands, which have not delivered their people out of my hand, so shall not the God of Hezekiah deliver His people out of my hand.' 18 And they cried with a loud voice in the Jews' language unto the people of Jerusalem that were on the wall, to terrify them, and to affright them; that they might take the city. 19 And they spoke of the God of Jerusalem, as of the gods of the peoples of the earth, which are the work of men's hands. {S} 20 And Hezekiah the king, and Isaiah the prophet the son of Amoz, prayed because of this, and cried to heaven. {S} 21 And the LORD sent an angel, who cut off all the mighty men of valour, and the leaders and captains, in the camp of the king of Assyria. So he returned with shame of face to his own land. And when he was come into the house of his god, they that came forth of his own bowels slew him there with the sword. 22 Thus the LORD saved Hezekiah and the inhabitants of Jerusalem from the hand of Sennacherib the king of Assyria, and from the hand of all, and guided them on every side. 23 And many brought gifts unto the LORD to Jerusalem, and precious things to Hezekiah king of Judah; so that he was exalted in the sight of all nations from thenceforth.

13. Berachot 13b

תנו רבנן: ששה דברים עשה חזקיהו המלך, על שלשה הודו לו ועל שלשה לא הודו לו. על שלשה הודו לו: גזז ספר רפואות - והודו לו, כתת נחש הנחשת - והודו לו, גירר עצמות אביו על מטה של חבלים - והודו לו. ועל שלשה לא הודו לו: סתם מי גיחון - ולא הודו לו, קצץ דלתות היכל ושגרם למלך אשור - ולא הודו לו, עבר - ניסן בניסן - ולא הודו לו.

Our Rabbis taught: King Hezekiah did six things; of three of them they [the Rabbis] approved and of three they did not approve. Of three they approved: he hid away the Book of Cures; and they approved of it; he broke into pieces the brazen serpent, and they approved of it; and he dragged the bones of his father [to the grave] on a bed of ropes, and they approved of it. Of three they did not approve: He stopped up the waters of Gihon, and they did not approve of it; he cut off [the gold] from the doors of the Temple and sent it to the King of Assyria, and they did not approve of it; and he intercalated the month of Nisan during Nisan, and they did not approve of it.

14. Ancient Inscription in Chizkiyahu's tunnel

*... the tunnel ... and this is the story of the tunnel while ...
the axes were against each other and while three cubits were left to cut? ... the voice of a man ...
called to his counterpart, (for) there was ZADA in the rock, on the right ... and on the day of the
tunnel (being finished) the stonecutters struck each man towards his counterpart, ax against
ax and flowed
water from the source to the pool for 1200 cubits. and 100?
cubits was the height over the head of the stonecutters ...*